Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS BESLUT (sjätte avdelningen)

den 12 oktober 2016*

Begäran om förhandsavgörande

”Artikel 99 i domstolens rättegångsregler — Konsumentkreditavtal — Direktiv 2008/48/EG — Fastighetskreditavtal — Rörlig räntesats — Kreditgivarens skyldigheter — Nationella bestämmelser som är tillämpliga på avtal som löpte den dag då bestämmelserna trädde i kraft — Direktiv 2008/48 är inte tillämpligt”

I de förenade målen C-511/15 och C-512/15,

angående två beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, från Prekršajni sud u Bjelovaru (Brottmålsdomstolen i Bjelovar, Kroatien), av den 15 september 2015, som inkom till domstolen den 25 september 2015, i målen

Renata Horžić (C-511/15),

Siniša Pušić (C-512/15),

mot

Privredna banka Zagreb d.d.,

Božo Prka

meddelar

DOMSTOLEN (sjätte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden E. Regan (referent) samt domarna J. C. Bonichot och A. Arabadjiev,

generaladvokat: E. Sharpston,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Republiken Kroatien, genom A. Metelko-Zgombić, i egenskap av ombud,

— Republiken Tjeckien, genom M. Smolek och J. Vláčil, båda i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: kroatiska.

— Europeiska kommissionen, genom G. Goddin och M. Mataija, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målen enligt artikel 99 i domstolens rättegångsregler genom ett särskilt uppsatt beslut som är motiverat,

följande

Beslut

1 [Rättad lydelse enligt beslut av den 15 december 2016] Respektive begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 23 och 30.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG (EUT L 133, 2008, s. 66, och rättelser i EUT L 207, 2009, s. 14, EUT L 199, 2010, s. 40, EUT L 234, 2011, s. 46 och EUT L 36, 2015, s. 15).

2 Respektive begäran har framställts i brottmål som inletts sedan Renata Horžić och Siniša Pušić – målsägande i förfarandena – anmält Privredna banka Zagreb d.d. och Božo Prka, bankens chef, (nedan gemensamt benämnda de tilltalade) med påståenden om att de åsidosatt vissa skyldigheter som åligger dem i fråga om konsumentkrediter.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

3 I skälen 9 och 10 i direktiv 2008/48 anges följande:

”(9) Det krävs fullständig harmonisering för att kunna tillförsäkra alla konsumenter i [unionen] ett högt och likvärdigt konsumentskydd som tillvaratar deras intressen och för att det ska skapas en verklig inre marknad. Det bör därför inte vara tillåtet för medlemsstaterna att behålla eller införa andra nationella bestämmelser än de som föreskrivs i detta direktiv. Denna begränsning bör dock gälla endast då detta direktiv innehåller harmoniserade bestämmelser. Det bör således stå medlemsstaterna fritt att behålla eller införa andra nationella bestämmelser om det inte finns några sådana harmoniserade bestämmelser. …

(10) Definitionerna i detta direktiv bestämmer harmoniseringens räckvidd. Medlemsstaternas skyldighet att genomföra bestämmelserna i detta direktiv bör därför begränsas till direktivets tillämpningsområde som det fastställs genom dessa definitioner. Detta direktiv bör emellertid inte påverka medlemsstaternas tillämpning, i överensstämmelse med [union]srätten, av bestämmelser i direktivet på områden som inte omfattas av dess tillämpningsområde. En medlemsstat kan således behålla eller införa nationell lagstiftning som motsvarar bestämmelserna i detta direktiv eller vissa av dess bestämmelser för kreditavtal som inte omfattas av direktivets tillämpningsområde…”

4 Skäl 14 i detta direktiv har följande lydelse:

”Kreditavtal som omfattar fastighetsrättsliga säkerheter bör undantas från detta direktivs tillämpningsområde. Denna kreditform är av särskild karaktär. Även kreditavtal som är avsedda för att finansiera förvärv eller behållande av äganderätt till mark eller en befintlig eller planerad byggnad bör undantas från detta direktivs tillämpningsområde. …”

5 I artikel 2 i direktivet, som har rubriken ”Tillämpningsområde”, föreskrivs följande:

”1. Detta direktiv ska gälla kreditavtal.

2. Detta direktiv ska inte gälla följande:

…

b) Kreditavtal som är avsedda för att förvärva eller behålla äganderätt till mark eller en befintlig eller planerad byggnad.

…”

6 I artikel 11 i samma direktiv, med rubriken ”Information om krediträntan”, föreskrivs följande:

”1. Konsumenten ska, i förekommande fall, informeras om en ändring av krediträntan på papper eller på något annat varaktigt medium innan ändringen träder i kraft. Informationen ska omfatta betalningarnas belopp efter det att den nya krediträntan har trätt i kraft och, om betalningarnas antal och frekvens ändras, uppgift om detta.

2. Parterna kan dock i kreditavtalet enas om att den information som avses i punkt 1 periodvis ges till konsumenten i sådana fall där ändringen av krediträntan är orsakad av en ändring av referensräntan och den nya referensräntan offentliggörs på vederbörligt sätt och informationen om den nya referensräntan även är tillgänglig hos kreditgivaren.”

7 I artikel 22 i direktiv 2008/48, med rubriken ”Harmonisering och detta direktivs tvingande karaktär”, föreskrivs följande i punkt 1:

”I den mån detta direktiv innehåller harmoniserade bestämmelser får medlemsstaterna inte behålla eller införa andra bestämmelser i sin nationella lagstiftning som skiljer sig från vad som fastställs i detta direktiv.”

8 I artikel 23 i samma direktiv, med rubriken ”Sanktioner”, anges följande:

”Medlemsstaterna ska fastställa bestämmelser om sanktioner som ska tillämpas vid överträdelse av de nationella bestämmelser som antas enligt detta direktiv och vidta alla åtgärder som krävs för att säkerställa att de genomförs. De sanktioner som föreskrivs ska vara effektiva, proportionella och avskräckande.”

9 Artikel 30 i nämnda direktiv, med rubriken ”Övergångsbestämmelser”, har följande lydelse:

”1. Detta direktiv ska inte tillämpas på de kreditavtal som löper den dag då de nationella genomförandeåtgärderna träder i kraft.

2. Medlemsstaterna ska emellertid se till att [artikel 11] även tillämpas på de kreditavtal med obestämd löptid som löper den dag då de nationella genomförandeåtgärderna träder i kraft.”

Kroatisk rätt

10 Zakon o potrošačkom kreditiranju (lagen om konsumentkrediter) (*Narodne novine*, br. 75/09) trädde i kraft den 1 januari 2010. Genom lagen införlivades bestämmelserna i direktiv 2008/48 med nationell rätt.

11 I artikel 3 i lagen görs en uppräkning av de kreditavtalstyper som lagen inte är tillämplig på. Bland dessa avtalstyper återfinns varken kreditavtal för vilka säkerhet ställts i form av inteckning i fastighet eller annan motsvarande säkerhet, eller kreditavtal som är avsedda för att förvärva eller behålla äganderätt till mark eller en befintlig eller planerad byggnad.

12 I artikel 11 i nämnda lag, med rubriken ”Information om krediträntan”, föreskrivs följande:

”(1) Om rörlig räntesats har överenskommits ska konsumenten informeras av kreditgivaren om en ändring av krediträntan på papper eller på något annat varaktigt medium minst 15 dagar innan ändringen träder i kraft. Informationen ska omfatta de periodiska betalningarnas belopp efter det att den nya krediträntan har trätt i kraft och, om betalningarnas antal och frekvens ändras, uppgift om detta.

(2) Parterna kan dock i kreditavtalet enas om att den information som avses i punkt 1 periodvis ges till konsumenten i sådana fall där ändringen av krediträntan är orsakad av en ändring av referensräntan och den nya referensräntan offentliggörs på vederbörligt sätt och informationen om den nya referensräntan även är tillgänglig hos kreditgivaren.”

13 Lagen om konsumentkrediter ändrades med verkan från och med den 1 januari 2014 genom Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (lag om ändring och komplettering av lagen om konsumentkrediter, *Narodne novine*, br. 143/13).

14 Genom artikel 3 i sistnämnda lag infördes artikel 11a i lagen om konsumentkrediter, i ändrad lydelse. Artikel 11a har rubriken ”Rörlig räntesats” och lyder som följer:

”(1) Om parterna avtalat om rörlig räntesats har kreditgivaren följande skyldigheter:

a) Ange en parameter som är klar och väl känd av konsumenten för att besluta om ändring av räntesatsen.

b) Fastställa att det föreligger ett orsakssamband i såväl kvalitativt som kvantitativt hänseende mellan förändringarna av den parameter som avses under a) och deras inverkan på de rörliga räntesatserna.

c) Fastställa till vilken period antagandet av beslutet om ändring av den rörliga räntesatsen är hänförligt (vad som är basperioden och vad som är referensperioden).

(2) Den parameter som avses i punkt 1 ovan utgörs av en av följande variabler: Euribor, LIBOR, TNR (nationell referensränta), avkastning på statsobligationer eller genomsnittlig räntesats på enskildas insättningar i bank i en viss valuta. Den rörliga räntesatsen fastställs genom ett tillägg av en fast marginal till den avtalade parametern som bankerna inte får överskrida under kredittiden. Marginalen ska avtalas samtidigt som parametern fastställs.

(3) Förändringen av räntesatsen under en referensperiod får inte överstiga – respektive understiga vid en sänkning – förändringen av den parameter som avses i punkt 1 uttryckt i procentenheter.

(4) Om kreditgivaren erbjuder rörlig räntesats ska denne på ett klart och tydligt sätt informera konsumenten om de parametrar som avses i punkt 1 innan kreditavtalet ingås. Kreditgivaren ska likaså informera konsumenten om samtliga risker som hänger samman med att räntesatsen kan variera. I avtalet ska klart och tydligt anges de rörliga variabler som används för att beräkna den rörliga räntesatsen.

(5) För samtliga löpande kreditavtal som ingåtts fram till denna lags ikraftträdande och i vilka det inte fastställts någon parameter eller något orsakssamband är kreditgivaren enligt denna artikel skyldig att ange parametern med hänvisning till någon av följande variabler:

— Referensränta (EURIBOR, LIBOR), eller

— TNR, eller

— den räntesats som utgår på statsobligationer som utges av finansministeriet, eller

— den genomsnittliga ränta som utgår på enskildas insättningar i bank i en given valuta.

I avtalet ska även anges den fasta delen av räntesatsen och inom vilka intervaller räntesatsen kan förändras. …

…”

15 I artikel 26.1 punkt 28 i lagen om konsumentkrediter i ändrad lydelse föreskrivs att böter kan ådömas kreditgivare eller kreditförmedlare som inte iakttar sina skyldigheter enligt artikel 11a.5 i denna lag.

16 Enligt artikel 13 i lagen om ändring och komplettering av lagen om konsumentkrediter gäller följande:

”(1) Artikel 3 i denna lag ska, såvitt den hänvisar till artikel 11a.5 i lagen om konsumentkrediter …, vara tillämplig på alla avtal om konsumentkrediter. Detta gäller oavsett när avtalet ingicks.

(2) För nu löpande kreditavtal som ingåtts fram till dagen för denna lags ikraftträdande utan att det fastställts beräkningsparametrar eller orsakssamband, är kreditgivaren skyldig att senast den 1 januari 2014 fastställa en räntesats tillsammans med låntagaren. Detta ska ske med tillämpning av fasta beräkningsparametrar och marginaler. Likaså ska tillämpningstiden för den rörliga räntesatsen fastställas.”

Målen vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

17 Renata Horžić och Siniša Pušić ingick var och en för sig ett fastighetskreditavtal med de tilltalade den 12 oktober 2005 respektive den 21 september 2006. Enligt avtalet skulle en rörlig räntesats gälla som fastställdes till 4,03 procent respektive 4,25 procent. Räntesatsen höjdes därefter vid ett flertal tillfällen för att slutligen uppgå till 5,95 procent och 6,00 procent.

18 Vid den senaste räntehöjningen erhöll målsägandena i de nationella målen ett meddelande från Privredna banka Zagreb, i vilket det angavs att ändringen förklarades av olika förändringar i de produktgrupper som banken saluförde samt av skäl hänförliga till bankens stabilitet. Av meddelandet framgick det dock inte vilka parametrar som tillämpats för att beräkna räntehöjningen.

19 Målsägandena inkom då med en anmälan till Prekršajni sud u Bjelovaru (Brottmålsdomstolen i Bjelovar, Kroatien) i vilken de gjorde gällande att de tilltalade åsidosatt lagen om konsumentkrediter i ändrad lydelse genom att inte den 1 januari 2014 ha upprättat ett tilläggsavtal till deras kreditavtal med uppgift om beräkningsparametrarna och den fasta delen av räntesatsen samt tillämpningstiden för räntesatsen i enlighet med bestämmelserna i artikel 11a.5 i nämnda lag.

20 De tilltalade anser emellertid att lagen strider mot direktiv 2008/48 och i synnerhet artikel 30.1 häri, då den föreskriver skyldigheter för kreditgivaren i fråga om definitionen av den rörliga räntesatsen för kreditavtal som löpte när lagen trädde i kraft, det vill säga den 1 januari 2014. Lagen medför således en retroaktiv verkan i strid med den ovannämnda bestämmelsen, trots att det genom direktivet genomförts en fullständig harmonisering.

21 Mot denna bakgrund beslutade Prekršajni sud u Bjelovaru (Brottmålsdomstolen i Bjelovar) att vilandeförklara målen och ställa följande frågor till EU-domstolen:

”1) Kan en retroaktiv tillämpning av lagen [om konsumentkrediter i ändrad lydelse] tolkas och bedömas enkom utifrån bestämmelserna i denna lag, och är en sådan tillämpning av [nämnda] lag … förenlig med unionsrätten, i synnerhet artikel 30 i … direktiv 2008/48 …, vari det i punkt 1 uttryckligen föreskrivs att direktivet inte ska tillämpas på de kreditavtal som ingicks innan den nationella lagstiftning varigenom direktivet införlivades med nationell rätt trädde i kraft?

2) Under de omständigheter som beskrivs ovan önskas svar på om den straffrättsliga bestämmelse som föreskrivs i artikel 26.1 led 28 i den kroatiska lagen om konsumentkrediter [i ändrad lydelse] – i enlighet med artikel 23 i direktiv [2008/48] och mot bakgrund av övergångsbestämmelserna i artikel 30 – kan tolkas så, att de påföljder som föreskrivs för överträdelse av en nationell bestämmelse som antagits med stöd av det aktuella direktivet inte kan tillämpas på eventuella överträdelser som är hänförliga till kreditavtal som löper den dag då de nationella genomförandeåtgärderna träder i kraft?”

22 Domstolens ordförande har genom beslut av den 28 oktober 2015 förenat målen C-511/15 och C-512/15 vad gäller det skriftliga förfarandet samt beslutet.

Prövning av tolkningsfrågorna

23 De båda frågorna bör prövas tillsammans. Den hänskjutande domstolen har ställt dessa frågor för att få klarhet i huruvida artiklarna 23 och 30.1 i direktiv 2008/48 ska tolkas så, att de utgör hinder för nationella bestämmelser, såsom de som är aktuella i de nationella målen, enligt vilka en kreditgivare är skyldig att – vid äventyr av straffrättsliga påföljder – iaktta vissa krav i fråga om rörlig räntesats för kreditavtal som löpte den dag då bestämmelserna trädde i kraft.

24 Om svaret på en fråga i en begäran om förhandsavgörande klart kan utläsas av rättspraxis, får EU-domstolen – enligt artikel 99 i dess rättegångsregler – på förslag av referenten och efter att ha hört generaladvokaten, när som helst avgöra målet genom särskilt uppsatt beslut som är motiverat.

25 Denna bestämmelse ska tillämpas i förevarande mål. Svaret på den hänskjutande domstolens frågor kan nämligen, såsom den kroatiska och den tjeckiska regeringen samt Europeiska kommissionen har gjort gällande, klart utläsas av EU-domstolens praxis, i synnerhet dom av den 22 juli 2012, SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443), och beslut av den 3 juli 2014, Tudoran (C-92/14, EU:C:2014:2051).

26 Såsom de tilltalade påpekat följer det av artikel 22.1 i direktiv 2008/48, tolkad mot bakgrund av skälen 9 och 10 i direktivet, att det i fråga om kreditavtal som omfattas av direktivets tillämpningsområde förvisso ska ske en fullständig harmonisering och att direktivet, såsom framgår av rubriken till nämnda artikel 22, har en tvingande karaktär. Detta ska förstås på så sätt att medlemsstaterna, i frågor som särskilt avses med denna harmonisering, inte får behålla eller införa andra nationella bestämmelser än dem som avses med direktivet (dom av den 12 juli 2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, punkt 38).

27 Det följer dock av den otvetydiga lydelsen i artikel 2.2 b i direktiv 2008/48, och med beaktande av skäl 14 i direktivet, att kreditavtal som är avsedda för att förvärva eller behålla äganderätt till mark eller en befintlig eller planerad byggnad inte omfattas av direktivets materiella tillämpningsområde (se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 juli 2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, punkt 42, och beslut av den 3 juli 2014, Tudoran, C-92/14, EU:C:2014:2051, punkt 30).

28 Det framgår av begäran om förhandsavgörande att de kreditavtal som är i fråga i de nationella målen är ”fastighetskreditavtal”, varför direktiv 2008/48 inte är tillämpligt på de faktiska omständigheterna i de nationella målen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 juli 2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, punkterna 41 och 42, och beslut av den 3 juli 2014, Tudoran, C-92/14, EU:C:2014:2051, punkt 31).

29 Såsom även framgår av skäl 10 i direktivet kan medlemsstaterna emellertid, i överensstämmelse med unionsrätten, tillämpa bestämmelser i direktivet på områden som inte omfattas av dess tillämpningsområde. EU-domstolen har redan slagit fast att medlemsstaterna kan behålla eller införa nationell lagstiftning som motsvarar bestämmelserna i detta direktiv eller vissa av dess bestämmelser för kreditavtal som inte omfattas av direktivets tillämpningsområde (dom av den 12 juli 2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, punkt 40).

30 När det gäller sådana kreditavtal som de som är aktuella i de nationella målen utgör den harmonisering som föreskrivs i direktiv 2008/48 följaktligen inte något hinder för en medlemsstat att låta dessa avtal omfattas av tillämpningsområdet för en nationell bestämmelse som syftar till att införliva direktivet, för att tillämpa samtliga eller vissa av direktivets bestämmelser på avtalen (dom av den 12 juli 2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, punkterna 40 och 43).

31 Såsom framgår av skälen 9 och 10 i direktiv 2008/48 ankommer det i princip på medlemsstaterna att fastställa de villkor enligt vilka de avser att låta sina nationella bestämmelser om införlivande av direktivet även omfatta kreditavtal, såsom de som är aktuella i de nationella målen, som inte hör till något av de områden för vilka unionslagstiftaren har avsett att fastställa harmoniserade bestämmelser (dom av den 12 juli 2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, punkt 52).

32 Även om medlemsstaterna, för dessa avtal, i sina nationella bestämmelser om införlivande av direktiv 2008/48 får införa en regel som särskilt motsvarar övergångsbestämmelsen i artikel 30.1 i direktivet, får de i princip likväl, med iakttagande av bestämmelserna i EUF-fördraget och utan att det påverkar andra sekundärrättsakter som kan vara relevanta, fastställa en avvikande övergångsbestämmelse som innebär att nämnda införlivandebestämmelser även ska tillämpas på avtal som löper den dag då införlivandebestämmelserna träder i kraft (dom av den 12 juli 2012, SC Volksbank România, C-602/10, EU:C:2012:443, punkt 53).

33 Samma sak gäller det sanktionssystem som föreskrivs i artikel 23 i direktiv 2008/48. Denna artikel utgör således inte hinder för att en medlemsstat, i den egna nationella lagstiftningen, tillämpar sanktionsbestämmelser vid åsidosättande av bestämmelserna i denna lagstiftning på löpande kreditavtal som inte omfattas av det materiella tillämpningsområdet för direktiv 2008/48.

34 Denna tolkning gör sig än mer gällande i förevarande fall. Till skillnad från artikel 11 i lagen om konsumentkrediter som genomför artikel 11 i direktiv 2008/48 om information om krediträntan, motsvarar nämligen de aktuella nationella bestämmelserna – vilka avser definitionen av den rörliga räntesatsen och stadgas i framför allt artikel 11a i lagen om konsumentkrediter i ändrad lydelse – inte någon av bestämmelserna i direktiv 2008/48 och kan därför inte anses införliva direktivsbestämmelserna.

35 Mot denna bakgrund ska de ställda frågorna besvaras enligt följande. Artiklarna 23 och 30.1 i direktiv 2008/48 ska tolkas så, att de inte utgör hinder för nationella bestämmelser, såsom de som är aktuella i de nationella målen, enligt vilka en kreditgivare är skyldig att – vid äventyr av straffrättsliga påföljder – iaktta vissa krav i fråga om rörlig räntesats för kreditavtal som löpte den dag då bestämmelserna trädde i kraft, när dessa kreditavtal inte omfattas av direktivets materiella tillämpningsområde och när dessa skyldigheter inte utgör ett genomförande av direktivet.

Rättegångskostnader

36 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i de nationella målen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (sjätte avdelningen) följande:

Artiklarna 23 och 30.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/48/EG av den 23 april 2008 om konsumentkreditavtal och om upphävande av rådets direktiv 87/102/EEG ska tolkas så, att de inte utgör hinder för nationella bestämmelser, såsom de som är aktuella i de nationella målen, enligt vilka en kreditgivare är skyldig att – vid äventyr av straffrättsliga påföljder – iaktta vissa krav i fråga om rörlig räntesats för kreditavtal som löpte den dag då bestämmelserna trädde i kraft, när dessa kreditavtal inte omfattas av direktivets materiella tillämpningsområde och när dessa skyldigheter inte utgör ett genomförande av direktivet.

Underskrifter